

Refleksije

Naši obrazi

IV.

Modernizirala se nam je domačija v zadnjih letih. Bridki rodoljub se je poslovil od bridkega navdušenja, od vseslovanskih idil in od nacionalne province. Postal je reprezentant svojega gnezda, tolmač njegovega življenja, čuvar njegovih vrednot. Postal je mašna srajca, ki jo narod oblači o velikih praznikih, pred tujim svetom, da je zopet narod. Zaradi tujega sveta se je preobrazil tudi rodoljub. Dobil je smisel za salon in konverzacijo; povečini tišči vsaj en prst v politiko, domačo in tujo in je zaradi tega izobražen. Vidiš ga proslavljati gospodarski elan domačije, vzpon industrije, dobro srce brumnega kmeta, visoki pomen socialnega dela in organizacije, razcvit slikarstva in živinoreje, literarno produkcijo in večajoči se izvoz, kulturno brihtnega Slovenca in sploh kulturo srca, pameti, života in jezika. Lahko se reče, da je tip našega reprezentanta univerzalen, nikak karsibodi, veličina na majhni zemlji. Zlasti je v kulturnih zadevah navdušen in krivice mu delajo tisti, ki mu to resnično navdušenje odrekajo. Če bi jim bil usojen privid, kakršen je bil meni, bi pač izpremenili svoje krivično mnenje.

Namreč — pustimo gospodarstvo in vse drugo ob stran — videl sem na sredi domovine dostojen tempelj, posvečen kulturi. Izven sezone je malce zapuščen, toda ob važnih trenutkih ga gospodarjeva roka lepo počedi, sebi v prijetno ozadje. Tempelj je pripravljen, pripravljen je tudi reprezentant in politik.

Pred templom stoji in razlaga: „Seveda smo majčkeni, ljubi moji, toda veliki po zaslugah! Trudimo se, za vami, velikimi narodi. Seveda se ne napihujemo, gre nam le, da nismo zadnji od vseh... za majčken prostorček na solncu... Tu poglejte — da, mi! Slikarstvo? Izvolite — Münchenu, dem Herzen deutscher Kunst, smo dali učitelja... Arhitektura? Seveda, kakor drugod, ni pri nas... vendar pozna to ime že srednja Evropa... Samo izvolite v tale tempeljček... Ni velik, izvolite se malo pripogniti... ampak naš!“

In ko se zastor pri vhodu odgrne pred vstopajočo gospodo, vidiš reprezentanta, kako razkazuje živega Župančiča in celo oblak Jakopičeve brade se ti včasih utrne pred očmi. Plečnik je asket, ampak kip tam je njegov.

Reprezentant sprejema čestitke in se smehlja: „Da, to smo mi!“

Ali ni to navdušenje za dobro stvar? Naši zlobni kritiki pa neprestano obračajo kolajno na drugo stran, češ, tja poglej! Čemu, ko pa gre le za navdušenje! Ali potrebuje reprezentant in politik kaj vedeti o teh kulturnih zadevah? Ali bi mu radi navzlic težavnemu poslu, ki ga že itak ima, naprtili še duhovno aktivnost na rame? Saj to bi niti ne bil več slovenski reprezentant in politik! Ne, tako govore le črnogleda srca, takole na primer:

„Ali ne vidiš tega našega obraza, ki ti vsak dan stoji pred nosom, to lutko, ki telovadi od gospodarstva do kulture, ki je povsod doma in vendarle vsemu skupaj tuj? Ali ga ne vidiš olikanega, vzgojenega, navdušenega, v stoterih podobah zmeraj istega — v glavi in srcu tako neznansko praznega? Skrpucalo mednarodne civilizacije! V Belgradu lizuna, doma objestnega in oholega, pred javnostjo naučenega papagaja. Tempelj sredi domovine je le cirkus njegov. Ta obraz poglej, tega si zapiši!“

Tako govore mračnjaki in zajedavci. Priznal bi jim podobo — vendar je treba poudariti, da je reprezentant zvest svojemu poklicu. Zvest je sebi, poklicu in narodu — mi pa počakajmo, da bomo nekoč tako daleč, da bodo pri nas stali ljudje tam, kamor spadajo. Potem tudi poklic ne bo več korito, ne tolsta čast.

Ferdo Kozak.

Socialna kritika

Pogledi na družabno in gospodarsko strukturo Slovenije

Pod tem naslovom je objavil tajnik ljubljanske „Delavske zbornice“ 95 strani obsegajoč spis*, ki je zanimiv prispevek k skromni diskusiji o naših družabnih in ekonomskih problemih. Pisec je svoje gradivo razdelil na dva poglobljena oddelka. V prvem oddelku seznanja bralca „z dejstvi“, opisujoč naše socialno-gospodarske razmere. V drugem oddelku razpravlja o problemih, ki se mu zde aktualni, naslanjajoč se pri tem na gradivo prvega oddelka. — Prvi del spisa prinaša bolj ali manj znano statistiko, ki pa je nepopolna. Naša uradna statistika je namreč pomanjkljiva, statistike o naših socialnih in kulturnih razmerah pa sploh nimamo. Zato si pozamezni pisec pomagajo s staro avstrijsko statistiko, ki se je delila po posameznih kronovinah, katere seveda tudi ne obstoje več; to statistiko po svojih domnevah nanovo prikroje, citirajo drug drugega, prikazujoč tako velik statističen material, čigar vrednost je pa zelo dvomljiva. — V povojni dobi se je takšnega statističnega gradiva po raznih spisih nabralo zelo veliko. Pridružila se mu je še ena igračka, takozvani diagrami, ki so navadno brez cene in brez znanstvene vrednosti. Ta statistična praksa in ti diagrami vzbujajo spoštovanje in priznanje najbolj pri tistih ljudeh, ki sami ne mislijo radi. Ko se bo našel človek, ki bo imel voljo in čas, posvetiti kritično v to številčarsko in risarsko „znanost“, bo takšno gradivo v spisih postalo redkejše in se ne bo tiskalo brez resnične potrebe. Tudi ni statistika edino merilo pri presojanju materialnih problemov, ker te probleme povzročajo, izoblikujejo in rešujejo tudi druga nematerijelna dejstva. Kako nam na primer enostavno zračunajo naše narodno premoženje! Ena teh problematičnih števil se pomnoži z drugimi bolj ali manj dvomljivimi številkami in pred nami se pokaže „postavka“, ki jo postavi avtor na desno ali na levo stran bilance. Če bi trgovec svoje bilance takole primeroma sestavljal, bi pač nikoli ne vedel, ali ima kaj ali nima nič. Pisec teh „Pogledov na družabno in gospodarsko strukturo Slovenije“ nam ugotovi vrednost naših njiv, travnikov, pašnikov, vinogradov in sadonosnikov tako, da jih oceni povprečno po 80 par kvadratni meter. Kje je vzel to ceno? S čim jo utemeljuje? Zakaj ne ceni kvadratnega metra po deset par? Ne, zakaj ne po pet dinarjev? Vsaka teh ocenitev bi bila najmanj tako pravilna, kakor ocenitev po 80 par! Prav tako nevzdržna je ocena naših gozdov. Pisec jih ceni po letni renti, to je po vrednosti letnega prirastka.

* Filip Uratnik: Pogledi na družabno in gospodarsko strukturo Slovenije. Slovenske poti VII. Tiskovna Zadruga v Ljubljani 1955.